

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۰۸/۰۲

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی نقش انگیزش در یادگیری دانش آموزان ابتدایی از دیدگاه روانشناسی

حسین حسینی^۱

۱- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، پردیس رسول اکرم (ص) اهواز

hassanihossein789@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش انگیزش در یادگیری دانش آموزان ابتدایی از دیدگاه روانشناسی انجام شد. هم‌چنین مرئیان آموزشی با خصوصیات انگیزشی درازمدت نیز سروکار دارند. برای مثال، معلم دبستان، نه تنها می‌خواهد که کودکان به درس کلاس توجه کنند، بلکه مایل است به آنان بیاموزد که در زندگی آینده خود نیز از خواندن لذت ببرد، هم‌چنین معلم تاریخ نه تنها علاقه‌مند است که شاگردان درس‌های او را بیاموزند، بلکه امیدوار است که این شاگردان در آینده نیز رویدادهای اجتماعی و تاریخی را دنبال کنند. بهبود انگیزه دانش آموزان می‌تواند یک کار پیچیده و چالش برانگیز باشد، اما برای افزایش نتایج یادگیری و عملکرد تحصیلی ضروری است. با این حال بهبود انگیزه دانش آموزان می‌تواند چالش برانگیز باشد زیرا شامل غلبه بر موانع مختلف است. موانع و چالش‌های مرتبط با انگیزه و علاقه دانش آموزان به مدرسه، توسط محققان و پژوهشگران مختلف در حوزه تعلیم و تربیت مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. پژوهش حاضر به شیوه مروری و با استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای انجام شد. نتایج نشان داد با ایجاد محیط‌های یادگیری جذاب، تعیین اهداف یادگیری روشن، ارائه پشتیبانی، توسعه خودکارآمدی دانش آموزان، و به حداقل رساندن حواس پرتی، مرئیان می‌توانند به دانش آموزان کمک کنند تا انگیزه بیشتری داشته باشند و در سفر یادگیری خود سرمایه گذاری کنند.

کلمات کلیدی: روانشناسی، یادگیری، ابتدایی، دانش آموزان، مدارس

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

رهایی بشر از زندان تاریک جهل، گسترش افق دید وی و تصمیم‌گیری به‌دوراز شتاب‌زدگی، راه‌حل‌های مختلف برای مشکلات، برقراری ارتباط با دیگران، افزایش اعتمادبه‌نفس، آشنایی با افکار نو، سپری کردن اوقات فراغت، افزایش دانش و تسریع رشد فکری، از مواردی است که باید بر آن تأکید کرد. در زمینه سواد اطلاعاتی در جامعه اطلاعاتی نیز، مطالعه و خواندن اهمیت دارد. سواد اطلاعاتی، به خواندن متکی است و برای تبدیل‌شدن به خواننده‌های فعال، عادت به مطالعه در سال‌های اولیه زندگی و ممارست کافی، لازم است.

مدارس و دانشگاه رسالت مشترکی برای تربیت فراگیران خود به بهترین وجه ممکن دارند که این امر به‌وسیله فراهم نمودن مکان و محیطی آرام، میسر است که در نتیجه منجر به یادگیری با استانداردهای بالا و ماندگار می‌گردد (دسی و ریان، ۱۹۹۲). انسان هیچ‌گاه بی‌نیاز از مطالعه و پژوهش نبوده است. در واقع این نسل بشر بوده که در ابتدای پیدایش، زندگی خود را مطالعه، کنکاش و پژوهش متناسب با عصر و روزگار خود را آغاز نموده و این روند تا بدین روز ادامه وار بوده است. ویژگی‌های زندگی روزمره من‌جمله رشد و تحول سریع و روزافزون فناوری، نیازمندی تربیت دانش‌آموختگان خلاق، بامطالعه و پژوهشگر است. دانش‌آموزان برای مواجه‌شدن با این تحولات شگرف، باید به‌طور روزافزون و فزاینده، مهارت‌های مطالعاتی و پژوهشی را فراگیرند؛ تا بتوانند در عصر اطلاعاتی و دانایی، شرایطی روزآمد شدن را برای خود فراهم کنند. تربیت دانش‌آموزانی بامطالعه و جستجوگر، در قدم اول هر رفتار دیگر، مستلزم ایجاد علاقه و انگیزه به آن‌ها و شناخت موانع پیش روی آن است (سیف، ۱۳۸۵). نظریه‌های رفتاری انگیزش، به نظریه‌های تقویتی، معروف هستند (استیپک، ۲۰۰۲). در رویکرد رفتاری، انگیزش، شامل تقویت‌کننده‌ای است (ایگن و کاوچک، ۲۰۰۱) تقویت‌کننده‌ها به پیامدها و رویدادهای اشاره می‌کنند که موجب افزایش نیرومندی در رفتار می‌شوند و برعکس (سیف، ۱۳۷۷).

انگیزه دانش‌آموز، یک عامل کلیدی برای کسب موفقیت است. ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان می‌تواند دشوار باشد، به‌خصوص زمانی که آن‌ها تبیل به نظر می‌رسند یا احساس دل‌سردی می‌کنند. یکی از راه‌ها برای افزایش انگیزه، تشویق و حمایت است. به دانش‌آموزان اجازه بدهید بدانند که شما به آن‌ها و توانایی‌هایشان ایمان دارید و بدون توجه به هر مسئله‌ای در کنار آن‌ها هستید. این موضوع به دانش‌آموز کمک می‌کند تا احساس کند هنگام انجام کار سخت، حمایت و انگیزه لازم را در اختیار دارد.

نقش انگیزش در یادگیری

در چهارچوب کلاس درس، انگیزش به خصوصیات رفتاری نظیر علاقه‌هشیاری، توجه، تمرکز و پشتکار اطلاق می‌شود. این جنبه‌های انگیزشی جنبه‌هایی هستند که معلم مستقیماً در کلاس با آن‌ها سروکار دارد.

اگر دانش‌آموزی به درس توجه نکند، به گفته‌ها و راهنمایی‌های معلم واقعی نهد و تکالیف خود را انجام ندهد، بالطبع یاد دادن مطلب به او بسیار دشوار خواهد بود.

هم‌چنین مربیان آموزشی با خصوصیات انگیزشی درازمدت نیز سروکار دارند. برای مثال، معلم دبستان، نه‌تنها می‌خواهد که کودکان به درس کلاس توجه کنند، بلکه مایل است به آنان بیاموزد که در زندگی آینده خود نیز از خواندن لذت ببرند، همچنین معلم تاریخ نه‌تنها علاقه‌مند است که شاگردان درس‌های او را بیاموزند، بلکه امیدوار است که این شاگردان در آینده نیز رویدادهای اجتماعی و تاریخی را دنبال کنند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

حال بهتر است درباره اینکه چه عواملی سبب افزایش انگیزش در کلاس درس می‌شوند و چگونه می‌توان از این عوامل در کلاس استفاده کرد سخن بگوییم. کاربرد این عوامل معمولاً نیازی به دگرگون کردن برنامه کلاس ندارد و اغلب خود معلم در کلاس درس، از عهده آن برمی‌آید. مهم‌ترین این عوامل عبارت‌اند از:

۱- استفاده از تشویق لفظی

در بسیاری از موارد، حتی تشویق نقدی، به اندازه تشویق لفظی معلم در برانگیختن شاگرد مؤثر نیست. به کار بردن کلمات ساده‌ای نظیر «خیلی خوب»، «عالی»، «آفرین» که به دنبال پاسخ درست با رفتار مطلوب شاگرد می‌آیند وسیله بسیار مؤثری در افزایش انگیزش شاگردان است. تشویق لفظی در حقیقت ساده‌ترین و طبیعی‌ترین وسیله بالا بردن سطح انگیزش شاگردان است.

۲- به کار بردن صحیح آزمون‌ها و نمرات در کلاس

در سال‌های اخیر، عده زیادی در مورد اینکه آیا وادار کردن شاگرد به یادگیری برای گرفتن نمره، ارزش بالقوه‌ای دارد یا نه بحث بسیار کرده‌اند. گروهی که مخالف آزمون و نمره دادن‌اند، استدلال می‌کنند که آزمون‌ها یادگیرنده را از مسیر اصلی یادگیری منحرف می‌کنند، باعث اضطراب او می‌شوند، به ناکامی علایق او می‌انجامند و نظام ارزش‌های او را به هم می‌زنند. به عقیده این گروه نمره دادن در معلم نیز تأثیر نامطلوبی دارد، زیرا سبب می‌شود که معلم قضاوت‌های غیرعادلانه بسیاری از خود نشان دهد که صرفاً بر پایه نمره شاگرد بنا شده است. علاوه بر آن، نمره دادن باعث می‌شود که معلم روابط گرم و صمیمانه خود را با شاگردان از دست بدهد. این گروه هم‌چنین عقیده دارند که شاگردان بالاخره به نامتغیر بودن نمرات پی می‌برند. مدافعان سنجش و ارزشیابی، جواب می‌دهند که ارزشیابی و نمره دادن که وسیله ارزشیابی است یک حقیقت غیرقابل اجتناب زندگی است، ما نمی‌توانیم ارزش و اهمیت چیزی را بدون دادن نمره یا ارزشی به آن دریابیم و قردرانی کنیم. بعضی آزمایش‌ها نشان داده‌اند که امتحانات متعدد سبب می‌شود که شاگردانی که چندین بار امتحان داده‌اند انگیزش بالایی پیدا کنند و موفقیت تحصیلی بیشتری به دست آورند.

۳- تقویت کنجکاوی، جستجوگری و تمایل به اکتشاف در شاگردان

محرک‌هایی که تازه، پیچیده و شگفت‌انگیز باشند. میزان انگیزش را در شاگردان بالا می‌برند. چنین محرک‌هایی باعث نوعی تعارض ذهنی در شاگرد می‌شوند که نتیجه آن افزایش انگیزش برای رفع این تعارض است برای مثال: شگفتی در برابر مشاهده آزمایش انبساط اجسام بر اثر حوادث: گلوله‌ای فلزی از داخل یک حلقه فلزی می‌گذرد، حال اگر گلوله را گرم کنیم، دیگر از حلقه نمی‌گذرد. ایجاد شک و دودلی در اثر فعالیت‌هایی مانند اینکه از شاگردان بپرسیم آیا مجموع زوایای داخلی هر می برابر ۱۸۰ درجه است یا نه؟

در همه این موارد نوعی کنجکاوی ادراکی ایجاد می‌شود. انگیزش تا زمانی ادامه می‌یابد که یا تعارض حل شود یا شاگرد از به دست آوردن جواب خسته و ناامید شود. بنابراین، باید در نظر داشت که مسائل چنان مشکل نباشد که شاگرد از به دست آوردن جواب ناامید شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۴- انجام دادن کارهای غیرمنتظره در کلاس

تغییر روش معمول و عادی معلم در کلاس ممکن است عاملی برای برانگیختن شاگردان باشد. مثلاً معلم می‌تواند ناگهان پیشنهاد کند که درس را در هوای آزاد و خارج از کلاس ادامه دهند.

۵- استفاده از مطالب و اشیاء آشنا در مثال زدن

وقتی پای مثال زدن در میان باشد، استفاده از مطالب و موضوعات آشنا به مراتب بهتر از مطالب نامأنوس و ناشناخته است. مثلاً اگر در مسائل حساب و هندسه از اسامی شاگردان کلاس استفاده شود، انگیزش و توجه بیشتر خواهد شد. همچنین استفاده از اشیاء موجود در کلاس یا در مدرسه، برای دادن مثال‌هایی از اجسام هندسی و غیره مطلوب‌تر از استفاده از اجسام ناآشنا است.

۶- عرضه کاربرد مفاهیم و اصول در زمینه‌های غیرمنتظره

مثلاً اگر هدف تدریس مفاهیم عرضه و تقاضا در اقتصاد باشد، بهتر است که ابتدا برای درک آن مفاهیم از مثال‌های آشنا (مثلاً عرضه و تقاضای اتومبیل) استفاده کرد. ولی برای کاربرد آن مفاهیم، بهتر است. از زمینه‌های غیرعادی مثل عرضه و تقاضای هواپیماهای جنگی استفاده کرد. باید شاگردان توجهشان بیشتر به موضوع جلب شود.

۷- وادار کردن یادگیرنده و کاربرد مطالب آموخته‌شده

این کار سبب می‌شود که مطالب آموخته‌شده قبلی تقویت شوند بعلاوه در شاگردان این انتظار به وجود می‌آید که مطالبی که آموخته است در آینده مورد استفاده او قرار خواهد گرفت. بنابراین در یادگیری تنها آموختن مسائل جدید مطرح نیست. بلکه مطالب آموخته‌شده قبلی نیز باید در زمینه فعلی تکرار شوند تا دانش‌آموزان بتوانند آن‌ها را بهتر به خاطر بسپارند.

۸- استفاده از نمایش و بازی در آموزش مطالب درسی

بازی‌ها و نمایش‌ها شاگردان را برمی‌انگیزند. تعادل را افزایش می‌دهند، تصاویر روشنی از واقعیات زندگی در برابر شاگردان قرار می‌دهند و سبب می‌شوند که شاگردان، خود در یادگیری مستقیماً شرکت جویند بسیاری از درس‌های کلاسی را می‌توان به صورت نمایش درآورد مثلاً برای آن‌ها که شاگردان بیاموزند که یک سازمان چگونه اداره می‌شود، می‌توان آن‌ها را به پست‌های مختلف اداری منصوب کرد و از آنان خواست تا به مدت یک ساعت، سازمان تشکیل شده را اداره کند.

۹- ترتیب دادن شرایط محیط آموزش به نحوی که برای شاگرد خوشایند باشد.

شرکت شاگردان در یادگیری مطالب درسی باید تقویت شود. عوامل یا حوادثی که این شرکت کردن را ناخوشایند می‌سازند باید به حداقل کاهش یابند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

برخی از عوامل ناخوشایند عبارت‌اند از:

- ناراحتی جسمی ناشی از نشستن در کلاس به مدت طولانی یا دشواری دیدن تخته‌سیاه.
- ناکامی ناشی از ناتوانی در دریافت تقویت از معلم در برابر انجام دادن رفتار مطلوب سنجیدن معلومات شاگردان در مورد مطالبی که قبلاً به آنان آموخته نشده است.
- سعی در تدریس مطالبی که بالاتر از سطح درک و استعداد شاگردان باشد.
- نبودن بازخوردهای به‌موقع در کلاس.
- شرکت کردن شاگرد در کلاسی که شاگردان آن از نظر استعداد، در سطح پایین‌تری قرار دارند.

۱۰- درک روابط قدرت بین معلم و شاگرد و استفاده صحیح از قدرت موجود معلم برای جهت دادن به انگیزش شاگردان

قدرت اجتماعی می‌تواند به شکل‌های قدرت پاداش دادن، قدرت اجرائی، قدرت قانونی، قدرت سرمشق بودن و قدرت تخصص و کارایی خودنمایی کند.

منظور از قدرت پاداش، داشتن قدرت کنترل در پاداش دادن به دیگران است این قدرت را می‌توان در روابط بین رئیس و مرئوس، شاگرد و معلم، پدر و مادر و فرزندان مشاهده کرد، در تمام این موارد، یک شخص می‌تواند اشخاص دیگر را با اضافه‌حقوق، نمره و با صحبت پاداش دهد.

قدرت اجرائی در حقیقت همان قدرت تنبیه است و قدرت قانونی مبتنی بر قوانین، مقررات و رسوم اجتماعی است که براساس آن‌ها به فردی امکان می‌دهد تا بر رفتار اشخاص دیگر نظارت کند. تجزیه و تحلیل این قدرت‌ها نشان می‌دهد که فرد می‌تواند با استفاده از قدرت سرمشق رفتار شاگردان را تحت تأثیر قرار دهد. شناخت روابط قدرت در کلاس به معلم امکان می‌دهد تا با استفاده صحیح و به‌موقع از قدرت‌های خود، انگیزش شاگردان را در جهت مطلوب موردنظر هدایت کند. مثلاً اطلاع دقیق و عمیق معلم از موضوع درسی نقش مهمی در بالا بردن انگیزش شاگردان در کلاس دارد زیرا کمبود معلومات معلم سبب می‌شود که شاگردان باهوش چنین کمبودی را به‌سرعت دریابند و دیگر توجه لازم به درس نکنند. هم‌چنین استفاده از تشویق‌های به‌جا و مناسب اعم از لفظی یا غیرلفظی، وسیله مناسبی برای بالا بردن انگیزش درسی شاگردان است.

یافته‌ها

بهبود انگیزه دانش‌آموزان می‌تواند یک کار پیچیده و چالش‌برانگیز باشد، اما برای افزایش نتایج یادگیری و عملکرد تحصیلی ضروری است. با این حال بهبود انگیزه دانش‌آموزان می‌تواند چالش‌برانگیز باشد زیرا شامل غلبه بر موانع مختلف است. موانع و چالش‌های مرتبط با انگیزه و علاقه دانش‌آموزان به مدرسه، توسط محققان و پژوهشگران مختلف در حوزه تعلیم و تربیت مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. یکی از بزرگ‌ترین موانع برای ایجاد انگیزه، عدم مشارکت و ارتباط محتوای مدرسه با زندگی دانش‌آموزان است، همان‌طور که توسط انجمن آموزش ملی (NEA) (NEA, 2021) (NEA, 2021) برجسته شده است.

علاوه بر این، تحقیقات عوامل کلیدی دیگری مانند کیفیت تدریس، عدم استقلال و کنترل بر یادگیری، مشکلات اجتماعی و عاطفی و مسائل مربوط به سلامت جسمانی را شناسایی کرده است. (Schunk & Pajares, 2020) این موانع می‌تواند منجر به عدم مشارکت، کاهش انگیزه و حتی نرخ ترک تحصیل شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اما راهکارها و روش‌های مؤثر متعددی برای افزایش انگیزه و علاقه دانش‌آموزان به مطالعه توصیه شده است. با توجه به تئوری خود تعیین دسی و رایان، افزایش استقلال دانش‌آموزان در نحوه برخورد آن‌ها با یادگیری می‌تواند انگیزه درونی را افزایش دهد (دسی و رایان، ۱۹۸۵). علاوه بر این، بهبود آموزش معلمان و ارائه حمایت از معلمانی که با مدیریت کلاس درس مبارزه می‌کنند نیز می‌تواند انگیزه دانش‌آموزان را افزایش دهد (GDTF، 2019). علاوه بر این، ترکیب استراتژی‌های یادگیری فعال، دستورالعمل‌های مبتنی بر فناوری، همکاری با هم‌تایان و سایر فن‌هایی که تعاملی و دانش‌آموز محور هستند، می‌توانند انگیزه و مشارکت دانش‌آموز را بهبود بخشند (پرینس، فلدر، و برنت، ۲۰۰۷). در نهایت، حمایت از رشد اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان از طریق مشاوره و حمایت ذهنی نیز می‌تواند به آن‌ها کمک کند تا با انگیزه و درگیر در مدرسه باقی بمانند (NCDPI، 2021). موانع و راهکارهای مؤثر در افزایش انگیزه و علاقه دانش‌آموزان به تحصیل در مدارس ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان و ایجاد علاقه به یادگیری چالشی است که بسیاری از مربیان با آن روبرو هستند. بدون انگیزه، دانش‌آموزان می‌توانند درگیر شوند و تمرکز خود را بر اهداف تحصیلی خود از دست بدهند. براساس مطالعه‌ای که در مجله روانشناسی تربیتی منتشر شده است، انگیزه برای عملکرد تحصیلی ضروری است. بنابراین، شناسایی موانعی که مانع انگیزش دانش‌آموزان می‌شود و ارائه راه‌حل‌های مؤثر برای بهبود مشارکت دانش‌آموزان در یادگیری مهم است.

موانع:

۱. فناوری: استفاده گسترده از فناوری می‌تواند منجر به اعتیاد دانش‌آموزان به ابزارهایی مانند گوشی‌های هوشمند یا رایانه شود که می‌تواند حواس آن‌ها را از تحصیلات دانشگاهی منحرف کند. استفاده نادرست از فناوری می‌تواند منجر به کاهش تمرکز و بهره‌وری شود که می‌تواند بر انگیزه دانش‌آموزان تأثیر منفی بگذارد.
۲. طراحی برنامه درسی: طراحی برنامه درسی می‌تواند به‌طور قابل توجهی بر انگیزه دانش‌آموزان تأثیر بگذارد. یک ساختار سفت‌وسخت که به‌جای خلاقیت بر روی دانشگاه‌ها تمرکز دارد، می‌تواند باعث شود دانش‌آموزان احساس بی‌انگیزگی کنند. به‌عنوان مثال، زمانی که دانش‌آموزان به یادگیری اطلاعات بدون درگیر شدن در فرآیند ایجاد یا کشف ایده‌های جدید محدود می‌شوند.
۳. محیط آموزشی: محیط فیزیکی کلاس می‌تواند مانع انگیزش دانش‌آموزان شود. به‌عنوان مثال، اندازه کلاس، شلوغی بیش از حد و عدم تهویه مناسب می‌تواند باعث شود دانش‌آموزان احساس بی‌انگیزگی کنند و منجر به عملکرد تحصیلی ضعیف شوند.

راه‌حل‌های مؤثر:

۱. گیمیفیکیشن: گیمیفیکیشن به استفاده از عناصر بازی در زمینه‌های غیر بازی اشاره دارد. مربیان می‌توانند گیمیفیکیشن را در درس‌های خود بگنجانند تا یادگیری را سرگرم‌کننده کنند. به‌عنوان مثال، آن‌ها می‌توانند از سیستم‌های پاداش استفاده کنند که به دانش‌آموزان انگیزه می‌دهد تا کار خود را به‌موقع انجام دهند.
۲. یادگیری دانش‌آموز محور: رویکرد یادگیری دانش‌آموز محور شامل سپردن مسئولیت یادگیری به عهده دانش‌آموزان است. این رویکرد از علایق و نیازهای دانش‌آموزان حمایت می‌کند و به آن‌ها اجازه می‌دهد موضوعات و موضوعاتی را که می‌خواهند در مورد آن‌ها بیاموزند انتخاب کنند.
۳. محیط آموزشی راحت: محیط کلاس باید برای یادگیری مساعد باشد. این شامل داشتن فضای کافی با توجه به تعداد دانش‌آموزان، تهویه مناسب و فضایی آرام و ساکت است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در خاتمه، بهبود انگیزه و علاقه دانش‌آموزان به مطالعه مستلزم رویکردی جامع شامل مربیان، طراحان برنامه درسی و جامعه آموزشی است. پرداختن به موانعی مانند ساختار برنامه درسی، محیط یادگیری و استفاده گسترده از فناوری برای بهبود انگیزه ضروری است. راه‌حل‌های مؤثر برای تقویت انگیزه شامل یادگیری دانش‌آموز محور، گیمیفیکیشن و محیط مطالعه راحت است. با اجرای این راه‌حل‌ها، معلمان می‌توانند به دانش‌آموزان خود کمک کنند تا با انگیزه، متمرکز و درگیر فعالیت‌های تحصیلی خود باشند.

یکی از موانع افزایش انگیزه دانش‌آموزان عدم درگیری با مطالب است. طبق مطالعه‌ای که توسط ریو، بولت و کای (۲۰۱۹) انجام شد، دانش‌آموزان وقتی مطالب را جذاب و مرتبط با زندگی خود می‌دانند، انگیزه بیشتری پیدا می‌کنند. بنابراین، مربیان باید اطمینان حاصل کنند که روش‌های تدریس آن‌ها مطابق با علایق و نیازهای دانش‌آموزان است.

مانع دیگر عدم شفافیت در اهداف و انتظارات یادگیری است. مطالعه‌ای توسط پینتریچ و دی گروت (۱۹۹۰) نشان داد که دانش‌آموزانی که از اهداف یادگیری و معیارهای ارزیابی آگاه هستند تمایل بیشتری به یادگیری دارند. بنابراین، معلمان باید دستورالعمل‌ها و رهنمودهای روشنی را به دانش‌آموزان ارائه دهند تا به آن‌ها کمک کند تا آنچه را که از آن‌ها خواسته می‌شود درک کنند.

موانع دیگر عبارت‌اند از عدم حمایت مربیان، همسالان یا اعضای خانواده، خودکارآمدی یا اعتمادبه‌نفس پایین، و حواس پرتی بیرونی مانند فناوری (رایان و دسی، ۲۰۲۰).

به‌طور خلاصه، بهبود انگیزه دانش‌آموزان مستلزم رفع موانع متعدد از سوی مربیان است. با ایجاد محیط‌های یادگیری جذاب، تعیین اهداف یادگیری روشن، ارائه پشتیبانی، توسعه خودکارآمدی دانش‌آموزان، و به حداقل رساندن حواس پرتی، مربیان می‌توانند به دانش‌آموزان کمک کنند تا انگیزه بیشتری داشته باشند و در سفر یادگیری خود سرمایه‌گذاری کنند.

یکی دیگر از موانع افزایش انگیزه دانش‌آموزان عدم درگیری با مطالب است. طبق مطالعه‌ای که توسط ریو، بولت و کای (۲۰۱۹) انجام شد، دانش‌آموزان وقتی مطالب را جذاب و مرتبط با زندگی خود می‌دانند، انگیزه بیشتری پیدا می‌کنند. بنابراین، مربیان باید اطمینان حاصل کنند که روش‌های تدریس آن‌ها مطابق با علایق و نیازهای دانش‌آموزان است.

مانع دیگر عدم شفافیت در اهداف و انتظارات یادگیری است. مطالعه‌ای توسط پینتریچ و دی گروت (۱۹۹۰) نشان داد که دانش‌آموزانی که از اهداف یادگیری و معیارهای ارزیابی آگاه هستند تمایل بیشتری به یادگیری دارند. بنابراین، معلمان باید دستورالعمل‌ها و رهنمودهای روشنی را به دانش‌آموزان ارائه دهند تا به آن‌ها کمک کند تا آنچه را که از آن‌ها خواسته می‌شود درک کنند.

موانع دیگر عبارت‌اند از عدم حمایت مربیان، همسالان یا اعضای خانواده، خودکارآمدی یا اعتمادبه‌نفس پایین، و حواس پرتی بیرونی مانند فناوری (رایان و دسی، ۲۰۲۰).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

نتیجه‌گیری:

به‌طور خلاصه، بهبود انگیزه دانش‌آموزان مستلزم رفع موانع متعدد از سوی مربیان است. با ایجاد محیط‌های یادگیری جذاب، تعیین اهداف یادگیری روشن، ارائه پشتیبانی، توسعه خودکارآمدی دانش‌آموزان، و به حداقل رساندن حواس پرتی، مربیان می‌توانند به دانش‌آموزان کمک کنند تا انگیزه بیشتری داشته باشند و در سفر یادگیری خود سرمایه‌گذاری کنند.

تأثیر انگیزش در آموزش و پرورش و کلاس درس، پیشنهادهایی به معلمان

معلمان و مربیانی که وظیفه تعلیم و تربیت را به عهده‌دارند، برای آنکه بتوانند وظیفه خود را انجام دهند و رغبت به یادگیری بیشتر را در شاگردان به وجود آورند، باید بدانند که چگونه می‌توانند در اجرای این منظور از عامل انگیزش بهره‌گیرند. البته، برای ایجاد انگیزش عوامل گوناگونی وجود دارند که مهم‌ترین و کارسازترین آن‌ها را در ایجاد انگیزش تحصیلی به‌اختصار بیان می‌کنیم.

۱ - تشویق زبانی: گاهی تشویق لفظی معلم مانند احسنت، آفرین و بسیار خوب، از هر شیوه انگیزشی دیگر مؤثرتر است. تشویق‌های زبانی در شاگردان خردسال تأثیر بیشتری دارند بدین جهت، معلمان باید از به کار بردن الفاظ درشت، برخوردکننده و رکیک خودداری کنند و به گفته سعدی زمزمه محبت‌ساز کنند و محیط امن و رضا به وجود آورند.

۲ - کاربرد آزمون و نمره: بعضی از معلمان بی‌آنکه به یادگیری و درک مطلب از سوی شاگردان توجهی داشته باشند، پی‌درپی درس می‌دهند و درباره درس‌های گذشته هیچ‌گونه پرسشی نمی‌کنند. روان‌شناسان معتقدند که با این روش، انگیزه‌های لازم در شاگردان پدید نمی‌آید. اما اگر معلم بتواند هر دو هفته یک‌بار از درس‌های داده‌شده امتحان کند و نمره‌های آن‌ها را به نحوی در آزمون‌های پایانی دخالت دهد، تهدیدها در تمرکز حواس شاگردان اختلال به وجود می‌آورد و آنان را بیشتر به فکر تقلب می‌اندازد تا آموختن درس.

۳ - انگیزش حسن کنجکاوی: یکی دیگر از راه‌های ایجاد انگیزش، تحریک حس کنجکاوی شاگردان است. اگر معلم بتواند ضمن درس مسائل مربوطه را مطرح کند یا طرح‌هایی را ارائه دهد که نیاز به دانش و بینش داشته باشد، آن‌چنان‌که شاگردان را برای یافتن پاسخ به تلاش و کوشش فکری وادارد، این امر بی‌شک آنان را به دانستن و آموختن بیشتر علاقه‌مند می‌سازد، زیرا یکی از ویژگی‌های یک انسان سالم و امیدوار به زندگی، یافتن پاسخ‌های درست برای مسائل و معماهایی است که در برابر او قرار می‌گیرند.

۴ - اهمیت شبیه‌سازی و بازی: وقتی درس با تفریح و بازی همراه باشد، شاگردان به آموختن آن علاقه بیشتری پیدا می‌کنند. بازی‌ها و شبیه‌سازی‌ها از آن جهت دارای اثر انگیزش هستند که هم اطلاعات یادگیرندگان را با واقعیات محیط تطابق می‌دهند و هم تصویرهای روشنی از زندگی واقعی عرضه می‌کنند و شاگردان را به‌طور مستقیم با جریان‌ها و مسائل یادگیری روبرو می‌سازند. به تجربه ثابت‌شده است که وقتی یادگیرندگان مطالب درسی را در ارتباط با مسائل و پیشرفت‌های زندگی ببینند و آن‌ها را سودمند تشخیص دهند، به آموختن آن‌ها دل‌بستگی بیشتری پیدا می‌کنند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۵ - علاقه معلم به درس: علاقه امری مسری است. وقتی شاگردان ببینند که معلم خود تا چه حد به موضوع درس و پیشرفت در آن اهمیت می‌دهد، همین امر سبب می‌شود که شاگردان نیز درس را جدی بگیرند و برای آموختن و تسلط در آن کوشش بیشتری به کار برند، اما اگر ملاحظه کنند که معلم به درس چندان علاقه و توجهی ندارد یا از روی خستگی و بی‌میلی به تدریس می‌پردازد و شاگردانی که درس را آموخته با نیاموخته‌اند، در نظر او یکسان‌اند آن‌ها نیز به درس بی‌اعتنا می‌شوند. البته پیشرفت‌های تحصیلی در چنین وضعی بسیار کند و ناچیز خواهد بود.

۶ - اتاق درس دل‌انگیز: کلاسی که از نظر وسعت، آسایش، نور و تهویه خوب و متناسب باشد بیشتر رغبت شاگردان را برای حضور مرتب در کلاس برمی‌انگیزد، به‌ویژه اگر از نظر روانی هم از شرایط لازم برخوردار باشد، همچنین معلم و سرپرستان مدرسه باید مراقب امنیت بدنی و روانی شاگردان باشند. بدین معنی که اجازه ندهند شاگردان زورگو و زبردست آزار امنیت روانی شاگردان ضعیف‌تر را دچار مخاطره سازند. به‌علاوه کلاس هر درس باید در حد امکان دارای تجهیزات موردنیاز باشد. برای نمونه، در کلاس معلم جغرافیا باید افزون بر نقشه جهان‌نما، نقشه کشوری که درس داده می‌شود وجود داشته باشد.

۷ - تأثیر مسابقه: مسابقه نیز یکی دیگر از انگیزه‌های آموزشی است. وقتی معلم می‌خواهد بداند که کدام‌یک از شاگردان او در درس معینی بهترین است، میان شاگردان مسابقه برگزار می‌کند. البته باید توجه داشت همان‌گونه که در وزنه‌برداری، هم‌وزن‌ها باهم مسابقه می‌دهند، در موضوع‌های علمی نیز نمی‌توان شاگردان کم‌هوش را با تیزهوشان به مسابقه واداشت. مسابقه‌های ناهمگون نه‌تنها انگیز یادگیری پدید نمی‌آورند، بلکه شاگردان کم استعداد را از درس و مدرسه سرخورده و ناامید می‌سازند. روان‌شناسان معتقدند که اگر بنا باشد میان شاگردان مسابقه‌ای برگزار شود، باید شاگردان هم استعداد را به مسابقه واداشت، ولی بهترین مسابقه آن است که هر شاگرد با خودش مسابقه بدهد. بدین معنی که بکوشد پیشرفت‌های درسی او هر هفته بهتر از هفته گذشته باشد.

۸ - دریافت جایزه: گروهی از شاگردان برای دریافت جایزه به کار و پیشرفت‌های تحصیلی علاقه نشان می‌دهند. لیونور درویل معتقد است: «اگر به شاگردی که در کارش پیشرفت کرده است جایزه بدهیم، شاگردان دیگر را به‌طور غیرمستقیم به کارشان دل‌بسته کرده‌ایم. شاگردان هرچه بیشتر به دریافت جایزه علاقه داشته باشند، کوشش زیادتری برای اصلاح و پیشرفت تحصیلی به خرج می‌دهند. جایزه گرچه داعیه مؤثری برای کار و فعالیت است، اما باید جانب احتیاط را رعایت کرد. پدر و مادر یا معلمی که برای کار کودکان پیوسته به‌جایزه متوسل می‌شوند، درواقع به آنان رشوه می‌دهند. در اینجا خطری که ممکن است پیش بیاید، این است که کودکان عادت کنند هر وقت جایزه‌ای در کار باشد، باید به فعالیت بپردازند و آنگاه که جایزه‌ای وجود ندارد، سستی و تنبلی پیشه کنند. به این جهت شایسته است که داعیه‌های دیگری را به کار برند.»

۹ - پرهیز از تبعیض: یکی از عواملی که موجب دلسردی و بی‌علاقگی در امر تحصیل می‌شود، تبعیضی است که معلم نسبت به شاگردان مختلف روا می‌دارد. وقتی شاگردان ببینند که معلم با آنان رفتاری یکسان ندارد و بعضی را بر بعضی دیگر ترجیح می‌دهد، نسبت به او سوءظن پیدا می‌کنند و درنتیجه به درس او نیز بی‌علاقه می‌شوند. معلم ورزیده و کاردان هرگز این

احساس را در شاگردان خود به وجود نمی‌آورد که او فرزندان طبقه‌های اجتماعی بالا را برتر و از فرزندان طبقه‌های پایین می‌داند، بلکه می‌کوشد نشان دهد که در کلاس برای او فرزندان سرمایه‌داران، دولتمردان و کارگران یکسانند. فقط کسانی در نزد او گرامی‌ترند که وظیفه‌شناس‌تر و مسئول‌ترند و در نتیجه از امتیاز و احترام بیشتری برخوردار می‌شوند.

۱۰- ایجاد نگرانی: تشویق یا نگرانی نیز در مواردی فرد را وادار به کار و فعالیت می‌کند. اگر شاگرد از نمره بد یا مردود شدن در امتحان پایانی بیمی به خود راه ندهد، به درس خواندن و یادگیری نمی‌پردازد، اما نگرانی بیش‌از حد هم موجب اختلال در تمرکز اندیشه و حواس می‌شود و شاگرد را از پیشرفت‌های تحصیلی باز می‌دارد و در نتیجه او را از درس و مدرسه بیزار می‌کند. بنابراین، نگرانی و دلواپسی اگر بدان حد و میزانی برسد که شاگرد را به کار و کوشش وادار می‌کند، انگیزه‌ای ارزنده و سودمند است، اما اگر سبب اضطراب خاطر و اختلال فکر شود، معلم باید در تسکین آن بکوشد و به راه‌های مختلف شاگردان را از نگرانی امتحان و نمره بیرون آورد.

منابع

1. Huang, C. (2013). Application of gamification strategy to increase motivation to learn English in students. *Journal of Educational Technology Development and Exchange*, 6(1), 1-14.
2. Meece, J. L., Blumenfeld, P. C., & Hoyle, R. H. (1988). Goal orientations and cognitive participation of students in classroom activities. *Journal of Educational Psychology*, 80(4), 514-523. doi:10.1037/0022-0663.80.4.514
3. McCombs, B. L., & Marzano, R. J. (1990). Placing the self in self-regulated learning: The self as agent integrating will and skill. *Educational Psychologist*, 25(1), 51-69.
4. Pintrich, PR, and de Groot, E. He (1990). Components of motivational learning and self-regulation of classroom academic performance. *Journal of Educational Psychology*, 82(1), 33-40.
5. Rio, J., Bolt, A., and Cai, Y. (2019). Autonomy-supportive education: What it is, how to do it. *Journal of Education*, 45(4), 535-550.
6. Ryan, R. M., and Desi, A. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from the perspective of self-determination theory: definitions, theory, applications and future directions of contemporary educational psychology, 61, 101860.
7. Duke, CS (2006). *Mindset: The New Psychology of Random House Success*.
8. Deci, E. L., Koestner, R., & Ryan, R. M. (1999). A meta-analytic review of experiments examining the effects of extrinsic rewards on intrinsic motivation. *Psychological Bulletin*, 125(6), 627-668.
9. National Education Association (2021). *Motivating students*.
10. Schunk, D. H., & Pajares, F. (2020). *SEEL Research on motivation*.
11. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Internal motivation and self-determination in human behavior*. Springer.
12. GDTF. (2019). *Motivate students to learn*.
13. Prince, M., Felder, R. M., and Burnett, R. (2007). Active learning: A review of research. *Journal of Engineering Education*, 93(3), 223-231.
14. North Carolina Department of Public Instruction. (2021). *Supporting social-emotional learning and student success*.